

Dr. Vasko Simoniti
Minister za kulturo Republike Slovenije

VELJA GOVORJENA BESEDA!

Medkulturni dialog kot temeljna vrednota EU

Spoštovani,

odkar je človek naselil Evropo, se je srečeval ne le znotraj svojih plemen in rodov, kasneje ljudstev in narodov, ampak tudi s skupinami ljudi, ki jih še ni poznal. Zgodovino pisje je bilo vseskozi pozorno do medetničnih in meddržavnih sporov. Res je, da bi v evropskih zgodovinskih virih težko našli stoletje brez vojn in večjih konfliktov med sosednjimi narodi. Spore in vojne ni netila samo želja po preživetju in obup ob lakoti, ampak tudi sla po zemlji, pohlep po bogastvu in pustolovsko častihlepeje. Toda ob vseh teh sporih, ki so se porajali v različnih evropskih kulturah in civilizacijah, rodovnih zvezah in meddržavnih odnosih, pa se je vendarle venomer javljala tudi želja po prijateljskih srečanjih, medosebnih in medkulturnih bogatenjih, težnja po prijateljskem sodelovanju, izmenjavi in skupni poti.

Slovenija želi v obdobju svojega predsedovanja Evropski uniji prebujati in osmisliti prav to razsežnost evropske zgodovine medsebojnosti. Slovenci imamo pravzaprav nek zgodovinski privilegij, da smo bili vseskozi v svoji zgodovini prizorišče srečevanj štirih najštevilčnejših jezikovnih evropskih skupin: slovanske, latinske, germanske in ugrofinske. Zato smo tudi ovrednotili medkulturno srečevanje kot izziv in možnost za nastajanje nečesa novega. Tako tudi ni naključje, da želimo s svojim izkušnjami obogatiti novonastalo Evropsko unijo. Toda bolj kakor predstavljati svoje lastno kulturno snovanje v zgodovini, želimo z novimi in starimi članicami Evropske unije izdelati skupne steze srečavanja in pot izmenjave ter možnost novih spoznanj, ki prebujajo novo upanje za prihodnost evropske skupnosti. K temu naj služi tudi začetna mednarodna konferenca o medkulturnem dialogu kot temelju EU.

Po našem prepričanju izhajajo temeljni medčloveški odnosi iz spoštovanja človeške besede. Spomnimo se, da stari Grki, kljub svojemu genialnemu povezovanju »besede« in »misli«, kar izraža njihov izraz »logos«, niso razumeli, da poznajo tudi drugi narodi »besedo« in da tudi oni govorijo svoj »jezik«, ker pač mislijo na svoj način. Tako so Grki druge narode imenovali »brbljavce«, ker pač brbljajo neko latovščino, kar izraža njihovo barbarstvo. Toda ne veliko bolje so se odrezali stari Slovani, ki so »besedo« ali staro slovansko »slovo« priznavali samo svojim ljudstvom, najbližje sosedje pa so imeli za »neme«. Še slabše so govorili o Slovanih Latinci, saj so nas poimenovali za »sužnje«. Temelj sožitja med narodi in različnimi kulturami je torej vsekakor spoštovanje besede ali govornice vsakega ljudstva. Toda prav tukaj smo pri ključnem vprašanju medkulturnega dialoga. Kulturno se je mogoče srečevati in se medsebojno bogatiti le, če vzajemno priznavamo pomen »besede-med-nami«. V tem je dobesedni pomen grškega izraza »dia-log«, ki pomeni, da je ista »beseda« ali logos šla »skozi« ali »preko« nas. Skupaj iskati isti pomen »besede«, ki jo izgovarjamo, in potem tudi etično spoštovati njeno pomenskost, to je začetek vsakršnega dialoga.

Iz tega izhodiščnega spoznanja o etičnem odnosu do »besede«, ki je med nami in ki jo vzajemno izrekamo v različnih jezikih, pa izhaja tudi možnost vsakršnega drugega dialoga.

Naša konferenca je bila zato zasnovana v sklopu štirih okroglih miz. Ne želim usmeriti pogovora, diskusij in zaključkov, ki se bodo med Vami porajala med konferenco. V tem je ravno bogastvo kulturnega srečevanja in pogovora, da vsega ne vemo in da drug ob drugem prihajamo do novih vedenj in spoznanj. Rad bi le poudaril pomen vseh štirih okroglih miz.

Prva okrogla miza nosi naslov Kultura in umetnost. Vsak narod je nastal, rasel in se danes ohranja preko svojih kulturnih izročil. Če želimo člani Evropske unije živeti v sozvočju in medsebojnem kulturnem oplojevanju, je nujno, da poznamo kulturno dediščino drug drugega, se zanimamo za sosedsko zgodovino in hkrati seznanimo z vrednotami, ki so nekemu narodu svete. Poznavanje kulturnih, miselnih in duhovnih silnic vsakega naroda je pogoj, da se razumemo in da se ne počutimo ogrožene drug ob drugem. Tudi če govorimo v zgodovini Evrope o enotnem duhovnem prostoru, je vendar potrebno poudariti, da se je ta skozi zgodovino oplajal z drugimi različnimi duhovnimi tradicijami, ki nikoli niso docela izginile. Vso to je dajalo duhovnemu prostoru Evrope izrazito pluralnost, ki je sicer res na eni strani povzročala hude spore in celo vojne, toda na drugi strani med kulturnimi ustvarjalci vseeno omogočala srečevanje in možnost spoznavanja v različnosti. To izročilo srečevanja, pa naj se nam zdi še tako neznatno, lahko vendarle tudi danes navdihuje medkulturni in religijski dialog.

Toda vsaka kultura, ki je živa, ustvarja nove reči. V luči nastajanja novih kulturnih stva-ritev je potrebno zastaviti vprašanje, kakšne so možnosti za skupne evropske projekte umetniških kreacij. Takšni skupni umetniški in kulturni projekti pa ne morejo biti neka evropskega inačica kulturnega »talilnega lonca«, ampak veliko več. Gre za prebujanje in nove smeje stvaritve vsakega naroda, narodnih manjšin ali posamezne kulturne skupnosti, ki jih omogočajo evropska povezovanja in navdušenje nad umetniško in kulturno ustvarjalnostjo z različnih kulturnih območij.

Druga okrogla miza nosi naslov Izobraževanje in znanost. Lahko rečemo, da prav nastanek evropske univerze predstavlja eno prvih vseevropskih institucij. Začetna izmenjava študentov in profesorjev, spisov in znanja je utrjevala povezavo med različnimi deželami in narodi ter s tem gradila evropsko civilizacijo. Srednjeveška univerza je s svojo zahtevo po avtonomnosti razuma pripravljala razsvetljenstvo kot novi temelj evropskih povezav. Zaradi tega Bolonjska reforma tudi nosi ime prve evropske univerze in skupaj z evropskimi izobraževalnimi programi daje upanje, da bo prišlo do novih izmenjav ter tudi bogatenj vsakega posamičnega nacionalnega visokošolskega sistema.

Vendar pa se je v našem zgodovinskem trenutku od nastanka univerze veliko spremenilo. Visokošolska diploma ni več samo dosežek znanja, ki ga potem nekdo s pridom uporablja v svojem poklicu, ampak je pogoj in začetek stalnega raziskovanja, z njim pa tudi začetek permanentnega izobraževanja. Zaradi odprtosti znanstvenega prostora, prostega pretoka znanja in vedenja se nam evropske povezave predstavijo kot nekaj nujnega za ohranjanje evropske civilizacije na eni strani in osebno izpopolnitev vsakega posameznika na drugi.

Tretja okrogla miza bo obravnavala medije. V zgodovini Evrope zaznamo hotenje, da bi informacije krožile med narodi in državami. Bili so trubadurski časi, ko so se obvestila prenašala s poezijo in z drugo literaturo. Če je bila v svojih začetkih literatura tista, ki si je želela komunikacij, pa so danes komunikacijska sredstva in vsi mediji tisti, ki potrebujejo kulturno razsežnost. Gre za kulturo komunikacije, kjer je spoštovano etično načelo

resnicoljubnosti, korektnega poročanja in seveda spoštovanje vsake posamezne človeške osebe.

Izmenjava obvestil, poročanje o dogodkih iz vsake države in kulturne skupnosti je danes izjemnega pomena za prebujanje vseevropske solidarnosti, socialne pomoči, predvsem pa zavesti o istem kulturnem prostoru in seveda o skupni usodi evropske celine. Evropa se po elektronskih medijih združuje neverjetno hitro. Zaradi novosti novih elektronskih občil so možne tudi nove manipulacije, zato je nujno, da narodi v EU izdelajo nov etični kodeks uporabe elektronskih medijev.

Četrta okrogla miza pa nosi naslov Trajnostni ekonomski razvoj. Res je, da Evropa lahko vzdržuje kulturo človekovih pravic, pravne države in možnost kulturnega snovanja, tudi zaradi svojega razvitega gospodarstva. Toda znotraj gospodarskih izmenjav, ekonomskih združevanj in finančnih uspehov je potrebno zavarovati temeljne kulturne vrednote vsakega naroda, da ne bi zaradi nujne gospodarske rasti osiromašili kulturno dediščino in se odrekli umetniškimi snovanjem. Ravno umetnost in kultura lahko navdihneta gospodarstvenike k novi domiselnosti in ustvarjalnosti. Kultura ni nasprotnica gospodarskega razvoja, tudi ne zgolj pomoči potrebna s strani močne ekonomije, ampak spremljevalka gospodarskega razvoja in njegova usmerjevalka. Preko kulture bo tudi gospodarska rast nehala iskati cilj zgolj v sami sebi, ampak bo znova služila uresničitvi človeka kot osebe.

Slednjič pomeni trajnostni gospodarski razvoj tudi spoštovanje okolja, kajti le nova kultura odnosov do narave lahko zagotovi razvoj, ki ne bo ugonobil naše celine in planeta, ampak ga izročil tudi prihodnjim rodovom.

V tem smislu vsem štirim okroglim mizam v imenu Vlade Republike Slovenije in svojem osebni imenu želim veliko uspeha, da ne bi zgolj ugotavljale pomanjkljivega stanja naše evropske kulture na vseh štirih omenjenih področjih, ampak nakazale novo upanje. To upanje izhaja iz naših izhodišč, da je z medkulturnim dialogom vendarle mogoče pre-buditi novega ustvarjalnega duha Evrope, ki bo EU zagotovila preživetje, ohranitev vsake posamične nacionalne in manjšinske kulture ter utrdila skupne vrednote za vzajemno rast in razcvet.